

Simpozij OBDOBJA 40

Alojzija Zupan Sosič

Literarna interpretacija pesmi Tine Kozin in Braneta Mozetiča

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta



LITERARNA INTERPRETACIJA PESMI TINE KOZIN IN BRANETA MOZETIČA

Alojzija Zupan Sosič

Filozofska fakulteta, Ljubljana
alojzija.zupan-sosic@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.121-127

Pri interpretaciji dveh pesniških zbirk, *Nebo pod vodo* Tine Kozin in *Banalije* Braneta Mozetiča, sem najprej predstavila štiri metode, načine, smeri ali usmeritve sodobne literarne interpretacije: teorijo spolne identitete in kvir teorijo ter postklasično teorijo pripovedi in afektivno hermenevtiko. Z njimi sem pri primerjavi dveh različnih knjig izpostavila naslednje podobnosti: kvalitetno izražanje čustev, ki se je izognilo patetiki z več novostmi, bivanjsko tesnobo kot pomemben del pesemskega razpoloženja in inovativno zgoščenost pesemskega izraza.

literarna interpretacija, sodobne slovenske pesmi, teorija spolne identitete in kvir, afektivna hermenevtika

In interpreting two poetry collections, Tina Kozin's *Nebo pod vodo* (The Sky Underwater) and Brane Mozetič's *Banalije* (Banalities), I first present four methods, ways, directions or orientations of contemporary literary interpretation: gender identity theory, queer theory, postclassical narrative theory and affective hermeneutics. When comparing two different books, I point out the following similarities: the quality expression of emotions, which avoids pathos through several new approaches, anxiety of being as an important part of the poem's mood, and innovative concentration of the poetic expression.

literary interpretation, contemporary Slovene poems, theory of gender identity, queer theory, affective hermeneutics

1

Raziskovalci teorij književnosti opažajo, da je v prvi polovici 20. stoletja prevladovala analitično-znanstvena težnja, v drugi polovici pa se je s pojavom poststrukturalizma začel večati vpliv interpretativno-hermenevtičnih teženj. Nekateri (Burzyńska, Markowski 2009: 34–35) celo napovedujejo, da bo, če je bilo 20. stoletje čas, v katerem je prevladovala teorija, 21. stoletje preprosto postalo doba interpretacije, kar je napovedal že t. i. interpretativni obrat, ki ni vplival samo na utrjevanje pomena literarne interpretacije, ampak je pospešil zanimanje za interpretacijo tudi izven humanistike. Kljub optimističnemu stanju pa se mora interpretacija še vedno spraševati, kakšno vlogo v književnosti in literarni vedi zavzema ter katere metode v svojih procesih uporablja, saj to utrjuje njen položaj, hkrati pa jo usmerja proti sodobnim pristopom.

V smislu ozaveščanja lastnih postopkov interpretacije bom na začetku predstavila štiri metode, načine, smeri ali usmeritve sodobne literarne interpretacije, ki jih bom v nadaljevanju uporabila pri interpretaciji dveh pesniških zbirk: *Nebo pod vodo* Tine Kozin in *Banalije* Braneta Mozetiča. Pri tem bom poskušala različni pesniški zbirki s pomočjo primerjalne metode vzporejati med seboj in pokazati, kako lahko predstavljene smeri osvežijo in obogatijo sodobno literarno interpretacijo. To bom zaradi omejenega obsega prispevka usmerila le na nekaj podobnosti: čustva lirskega subjekta, bivanjsko tesnobo, splošno pesemsko razpoloženje in zgoščenost pesemskega izraza.

2 Literarna interpretacija v 21. stoletju

To, kar je Newton (1990: 178) imenoval aplikacija literarnih interpretativnih tehnik na neliterarne pojave, lahko zaobsežemo tudi z izrazom preplet različnih interpretativnih metod, načinov, smeri ali usmeritev na področju literarne vede, pa tudi izven nje. Pri tem je pomembno, da se je pluralizem literarne interpretacije uveljavil že v 20. stoletju, kjer so se večkrat prepletali zelo različni, tudi stari in novi pojavi, celo v interpretaciji enega samega besedila. Če vemo, da je metodološki pluralizem prevladujoča stalnica v literarni vedi 21. stoletja, se zdi tudi interpretativni pluralizem nekaj povsem samoumevnega. Izhod iz prevelike izbire različnih interpretacij vidim sama v zmernem pluralizmu in smotrnosti njegove uporabe, prav tako v poznavanju najnovejših metod, smeri, usmeritev ali pristopov: v nadaljevanju bom predstavila teorijo spolne identitete, kvir teorijo, postklasično teorijo pripovedi in afektivno hermenevtiko.

2.1 Teorija spolne identitete in kvir teorija

Obe področji lahko uvrstimo v postfeminizem. Dotikata se nove občutljivosti, ki jo je Burzyńska (Burzyńska, Markowski 2009: 483) razložila kot novo senzibilnost, občutljivost za drugost. V prvem primeru (*gender*) je to občutljivost za spolne razlike in njihove vloge v družbi, v drugem (*queer*) pa je bolj povezana s seksualnostjo, torej s seksualno razliko. *Gender* (družbeni spol, tudi spolna identiteta) je konstruirani sklop lastnosti, modelov obnašanja, predstav in družbenih pričakovanj ter tudi norm, povezanih z biološkim spolom (Burzyńska, Markowski 2009: 486). Ta konstrukt pokaže vloge, ki jih določeni posameznik opravlja v družbi in kulturi, prav tako njegov status in pravice, izhajajoče iz tega statusa. V tem smislu **teorija spolne identitete** obravnava različne oblike neenakopravnosti in diskriminacije glede na spol, ženski, moški ali drugi, in raziskuje naslednje probleme: vsiljevanje ali dušenje spola in spolnosti zaradi kulturnih konvencij, načinov dodeljevanja spola s pomočjo jezika in diskurza, mehanizme definiranja spola, oblikovanje semantičnih polj na podlagi ženskih in moških spolnih vlog, način, s katerim je družba avtorico ali avtorja napotila na določen biološki spol in kako spolno obeleži svoje tekste in uresniči stereotipe, povezane z določenim spolom (Burzyńska, Markowski 2009: 508).

Teorija spolne identitete in kvir teorija si nista povsem podobni, imata pa veliko stičišč. Eden glavnih predhodnikov **kvir teorije** (angl. *queer*) je Foucault (Burzyńska,

Markowski 2009: 505), od raziskovalcev pa je najbolj reprezentativna prav Butler, pomembna pa je tudi Eve Kosofsky Sedgwick. Na začetku je kvir teorija iskala pojave homoseksualnosti, prikrite ali javno manifestirane v književnosti; v novih različicah pa je pravzaprav iskala elemente, ki dekonstruirajo vse normativne identitete (spolne in seksualne) ter raziskujejo pojave »spremenljivih« in »nestabilnih« identitet. Z drugimi besedami vključuje kvirovski pristop kritiko enotne identitete, ko poudarja spolno nenormativnost namesto spolne identitete. Kvir gibanje in kvir teorija sta umeščena prav tja, kjer se spajata analiza produkcije modernega telesa in prihod postmodernih teles na sceno (Andrieu, Boetsch 2010: 239–242). Pomembna pridobitev na tem področju je spoj kvir in naratologije – veliko pionirjev kvir teorije je prispevalo k teoriji pripovedi (npr. de Lauretis, Miller, Sedgwick).

2.2 Postklasična teorija pripovedi in afektivna hermenevtika

Prav v razvoju strategij narativnih analiz (Herman, Jahn, Ryan 2008: 478) se je v **postklasični teoriji pripovedi** zgodil že omenjeni spoj kvir in naratologije. Ko kvir teorija išče inovativne načine prevpraševanja, si ne želi samo preprosto identificirati določene avtorje ali besedila kot kvir (Zupan Sosič 2018: 103), temveč si prizadeva vpeljati v kvir branje tudi kanonska ali heteroseksualna besedila, kar se imenuje pokvirjenje (angl. *queering*). Poleg tega ima velik pomen za teorije pripovedi tudi prevpraševanje razmerja med narativno strukturo in seksualnostjo. Naratološke analize, oplemenitene s kvir teorijo, raziskujejo načine, kako se lahko pripovedna struktura odmika od tradicionalnih principov zgodbene koherence in pripovednega konca. Tako kvir analize pripovedi včasih pokažejo, da manj predvidljive nenormativne seksualne prakse ne prikazujejo samo »drugačnih« vrst seksualnosti, ki se oblikujejo na tematski oz. zgodbeni ravni (npr. narcizem, fetišizem, analna erotika), ampak tudi na pripovedni, saj je pomembno, kako so želje izražene oz. kako ubesedovanje želje alegorizira pripovedni tok.

Emocionalni pristop, ki ga upoštevata tudi postklasična teorija pripovedi in kvir teorija, je posledica afektivnega oz. emocionalnega obrata, ki se v literarni interpretaciji imenuje **afektivna hermenevtika**. Ta dopolnjuje ugotovitve znanosti ob koncu 20. stoletja, ki se ukvarjajo s čustveno inteligenco. Strokovnjaki so namreč ugotovili, da sta razmišljanje in čutenje (angl. *thinking and feeling*) pravzaprav v istem »paketu«, nekateri nevroznanstveniki so celo skovali nov termin, kogmocija (angl. *cogmotion*, Keen 2007: 27), da bi poudarili zlitje kognicije in emocije. Kot predstavnik afektivne hermenevtike bom v nadaljevanju izpostavila Rito Felski in Jean-Françoisa Vernaya. Njuna pristopa sta si podobna v prepričanju, da moramo spremeniti literarno kulturo, v kateri literarna erudicija zakriva ali uničuje čustva in užitke branja, tako da združimo kognicijo in emocijo. O tem, kako bi se izognili pretirani objektivizaciji ali suhoparnosti literarne interpretacije, pa podajata različne predloge. Glede na predstavljene štiri pristope, smeri ali usmeritve, ki predstavljajo trdno jedro literarne interpretacije 21. stoletja, bom v nadaljevanju pri razumevanju spola in seksualnosti upoštevala načela teorije spolne identitete in kvir teorijo, medtem ko bo postklasična teorija pripovedi z afektivno hermenevtiko preusmerila pozornost

k doživljanju pesmi. Da bi lahko pesniški zbirki vzporedno tudi vrednotila, sem si izbrala zelo kakovostni knjigi v opusu obeh: pesničino tretjo in pesnikovo deseto pesniško zbirko.

3 *Nebo pod vodo in Banalije*

Tretja pesniška zbirka *Nebo pod vodo* (2020) **Tine Kozin** (1975), komparativistke, kritičarke, urednice, doktorske študentke in radijske ustvarjalke na radiu ARS, nadaljuje posebno poetiko zabrisovanja meja med človekom in naravo, ki zahteva tudi nove načine ubesedovanja. **Čustva pesniškega subjekta** se odrekajo konvencionalnosti na več načinov: z opredmetenostjo ali onaravljenostjo človeških kretenj in hkrati antropomorfizacijo narave (»njega / zdaj umiva / le še navlažena rokavica / roka, ki je ne / primika on [...] takrat / se mu peresasto telo raz- / raste / v štiri kovinske noge«, pozneje: »zrak / otrpne, prah / poseda«, Kozin 2020: 8, 61), univerzalizacijo ali zabrisovanjem meja med človeškim in nečloveškim (»so ji jemali vrtoglav navdih / ne / človeških dimenzij«, »mimo hodijo ljudje, on / pa prst usmeri / le v živali«, Kozin 2020: 10–11) in amorfnostjo ali pretočnostjo¹ različnih naravnih pojavov, katerih del je tudi človek (»valovi / se valijo v rob prostora / šumenje / in glasovi / ženske z obale / pa tam drsijo / po gladini / kot po granitni površini«, »vsak obraz je ves / čas / jezero, ki / presiha«, Kozin 2020: 21, 42). Skupna točka, ki povezuje lirski subjekt z naravo, človeško z nečloveškim, človeka z rastlinami in živalmi ter naravne pojave in različna stanja med seboj, je pretočnost ali prehodnost iz ene oblike v drugo.

Pretočnost je širša oznaka za gibanje poezije v tej pesniški zbirki. Njen dinamični tok nima jasnih smeri, čeprav nam različne čustvene lege nakazujejo nekaj točk prepletanja pesemskih tokov oz. tem in motivov: minevanje, slovo, smrt, žalost, žalovanje, spomin, telo. **Bivanjska tesnoba** je v tej inovativni poeziji ubesedena brez solzave sentimentalnosti: tudi če so reflektirana močna čustvena stanja (npr. žalost ob izgubi najdražjih), se je pesnici posrečilo izogniti pastem patetike. Izognitev patetike je izpeljala z več postopki: z nepoimenovanjem točk posebne intenzitete, palimpsestnimi podobami, sinestetično energijo in mobilno silabičnostjo. To, da močna čustvena stanja niso poimenovana z običajnimi besedami, kot so bolečina, strah, objokovanje, tesnoba, usmiljenje, veselje, kaže na upoštevanje sodobne recepcije poezije, saj avtorica bralkam in bralcem nudi veliko interpretativne svobode, ko se izmakne stereotipnim čustvenim vzorcem.

Kaj me je pri doživljanju,² pomembnem procesu prve faze literarne interpretacije, te zbirke najbolj presenetilo in razveselilo? Da bivanjska tesnoba tako v minevanju, presnavljanju in odtekanju ni prevladujoče **pesemsko razpoloženje**. Ne samo

1 Pretočnost odseva na univerzalni ravni filozofsko-sociološko idejo človeških vezi v fluidnem svetu, ki jo Bauman (2002: 202–203) povezuje s koncepti nesigurnosti (položaja, pravic in preživetja), negotovosti (glede njihovega trajanja in prihodnje stabilnosti) in nevarnosti (človekovega telesa, jaza in njihovih izrastkov: lastnine, soseske, skupnosti).

2 Literarno interpretacijo sem na več mestih (najbolj zgoščeno v knjigi *Teorija pripovedi*) razdelila na dve stopnji in več procesov. Čeprav se procesi medsebojno prepletajo in prehajajo iz ene stopnje na drugo, so za prvo stopnjo literarne interpretacije prevladujoči procesi zaznavanje, doživljanje, razlaganje in pojasnjevanje, za drugo pa analiziranje, sintetiziranje, primerjanje in vrednotenje.

zato, ker je minevanje prikazano kot del naravnega ciklusa življenja, kot sestavni del nekega univerzalnega, recimo kar kozmičnega procesa, ampak predvsem zato, ker je to pretakanje ubesedeno tako estetsko. Opisi krhkosti telesa nam z ostrino in mehko, ki prehaja tudi na naravo ali z nje na telo, začrtajo taktilnost, medtem ko opisi vode³ v različnih agregatnih stanjih učinkujejo na naša čutila z vidom, sluhom in okusom. Različni prostori in prehodi vode s palimpsestnimi podobami krepijo sinestetično energijo. Reka se pojavi že v prvi pesmi, v tretji je prisotna voda kot hipernim za vse vodne pojave; v celotni zbirki pa se pojavljajo naslednje oblike vode: jezero (največkrat presihajoče), ribnik, morje, podmorski kanali, val, sneg, snežinke, ledenik, gora ledu, ustje, struga, laguna, plovna pot, čeri, gladina, obala ... Našteti vodni prostori in vodne oblike odsevajo posebno svetlobo, ki se me je pri branju najbolj dotaknila (zdi se mi, da prav svetloba ustvarja glavno pesemsko razpoloženje), ko je s svojo okularnostjo še povečala sinestetičnost, s tem pa tudi estetskost pesmi.

Kot sem že zapisala, se pesemsko razpoloženje kljub osrednji temi – minevanje – ne zatakne v elegičnosti prav zaradi estetskosti, ki je posledica **zgoščenosti pesemskega izraza**. Ta ni običajna: gre za posebno gibljivost, ki sem jo že na začetku imenovala pretočnost. Ne samo lirski subjekt, tudi lik, ki največkrat nastopa v pesmi – telo –, ni trden. Telo je namreč amorfno, mehko in zgoščeno izrekanje ga postavlja v različna okolja, ga modificira v različne oblike, njegovi robovi se mehčajo tako kot robovi pesmi. To telo tudi ni poimenovano, redko tudi spolno določeno, kar branje skozi perspektivo spolnih razlik približuje ugotovitvam teorije spolne identitete in kvir teorije, predvsem prevpraševanju dodeljevanja spola s pomočjo jezika in diskurza (nevtralnost spola je najbolj očitna na straneh 16, 48, 56 in 62). Eden izmed mehanizmov izmikanja (spolni) določenosti je mobilna silabičnost,⁴ proces mehčanja palimpsestnih podob, ki deluje tudi na skladišnji ravni. Tu ne gre samo za enjambemente, pri katerih se stavčna meja premakne v naslednji verz, pač pa tudi za meje besed in zlogov.

Pri interpretaciji pesniške zbirke Tine Kozin sem si pomagala z izhodišči afektivne hermenevtike in teorije pripovedi, teorijo spolne identitete in kvir teorijo pa sem vključila le pri amorfnosti telesa. Tudi pri naslednji knjigi se bom poglobljeno posvetila čustvom, a bom za razliko od prejšnje zbirke v večji meri izhajala iz teorije spolne identitete in kvir. Pesniška zbirka *Banalije* (2004) je namreč gejevsko poezija pesnika, prevajalca, urednika, gejevskega aktivista, promotorja slovenske književnosti in enega najbolj prevajanih avtorjev **Braneta Mozetiča** (1958). Čeprav so pesniške zbirke, do zdaj jih je objavil že 15, vsebinsko in formalno različne, lahko v njih poiščemo neko skupno jedro: pripovedna naravnost verza, subverzivna tematizacija telesa ter posebna zmes iskrene avtobiografičnosti in ironične družbene kritičnosti, ki se ukvarja z drugačnostjo oz. raznolikostjo.

3 V četrti pesmi npr. voda ni prisotna, a so z njo povezana poimenovanja uporabljena za razpoke in žile telesa: »nad njim – njegova sušna koža, / sotočja drobnih, drhtečih razpok / in skoraj negibni, že davni vrtinci / presihajočega ožilja« (Kozin 2020: 10).

4 Primerov za gibljivost zlogov je več, navajam samo eno krajših pesmi: »sam / po vsem / povsem / sam / da sliši- / ššššššš, ti- / ho, kako / žalost- / ne sence nosi / vate« (Kozin 2020: 18). Mobilna silabičnost omogoča spolno nedefiniranost tudi v nekaterih pesmih Kristine Hočevar in Nine Dragičević.

Posebna podobnost *Banalij* z zbirko *Nebo pod vodo* je kljub tematski različnosti vidna že na prvi pogled: **močna čustvena stanja** so se izognila stereotipnosti, patetičnosti in sentimentalnosti, kar je temeljni pogoj kakovostne poezije. Literarna interpretacija namreč pri upoštevanju čustev ne sme pozabiti na vrednotenje; tu se navezujem na mnenje Vernaya (2016: 73), da literarna čustva ne morejo učinkovati (kakovostno) brez izdelanega in poglobljenega stila, ki zaznamuje obe obravnavani zbirki. Pri prvi si nisem pomagala z narativizacijo, tj. z urejanjem lirskih razmerij v zgodbeno strukturo, pri drugi pa je narativizacija⁵ prav zaradi pripovednosti in približevanja verza prozi lahko učinkovit pristop. Ta nam pokaže, da je **bivanjska tesnoba** v *Banalijah* drugačna, navezana na nezadoščenost lirskega subjekta, ki se imenuje kar izguba ljubezni do življenja, in razočaranja nad družbenimi hibami. Pacifizem v pesmih se upira vojni in vsakršni agresiji na družbeni ravni ter hkrati subtilno zaznava, da je tudi pesemski jaz stalno izpostavljen različnim oblikam nasilja.

Podobno kot v zbirki Tine Kozin **pesemsko razpoloženje** uravnava razmerje eros – tanatos, le da je v prvi prevladujoča smrt oz. prehod vanjo, v *Banalijah* pa prednjači erotika, natančneje seksualnost. Kritično oko pesemskega jaza je uperjeno v različna ljubezenska in seksualna razmerja, ki ne morejo pobegniti pred družbenimi anomalijami, hkrati pa jih tudi odsevajo in ironizirajo. Obskurna razpoloženja, vzpostavljena z deformacijo in destrukcijo, tako kot v drugih Mozetičevih zbirkah, odražajo agresivno »moško«⁶ erotiko, unikatno potezo (Zupan Sosič 2008: 159) slovenske erotične poezije. Ne samo prostori spolnih srečanj (gejevski klubi, hlev, prostori omamljanja z drogo), tudi izbor pesemskih likov deluje inovativno, saj se prvič v slovenski poeziji pojavi lik moškega prostitutu (»Gledam vse te vitke fante, kako postavajo po vogalih, / Kitajci, Arabci, črnci, latinosi, Bosanci, kako se / režijo, pljuvajo naokoli in se prijemljejo za kurce.« – Mozetič 2004: 77) Čar nevarnega nočnega življenja in promiskuitete, lastništva telesa in ljubezni pa ne more zabrisati neke splošne nezadovlj(e)nosti ali tesnobe, ki je prevladujoče pesemsko razpoloženje. Odlično ga odseva povezanost človeka in narave, ki je v *Nebo pod vodo* postala neka kozmična energija, v *Banalijah* pa pokazatelj bivanjske praznine.

Usihanje vitalizma, v pesmih poimenovano kot izguba ljubezni do življenja, slikovito prikaže razlike med človeškim in živalskim v nenaslovljeni pesmi (»Stopil sem do svoje zdravnice in ji sramežljivo / priznal, da nimam veselja do življenja« – Mozetič 2004: 91), v kateri lirski subjekt v očeh svojega partnerja ne vidi ničesar, le v očeh psa vidi očitne znake, da ga še »ni minilo«. Da simbioza človeka in psa ni samo motiv klasičnega prijateljstva človek – žival, dokazuje več kakovostnih pesmi; izpostavljam nenaslovljeno pesem (prvi verz se glasi: »Pes se podi po travniku in

5 Darja Pavlič (2014: 234), ki povzema misli različnih zagovornikov narativizacije, meni, da se seveda lahko izpelje narativizacija, vprašanje je samo, kako takšno interpretacijo ovrednotiti. S tem v zvezi podpiram njeno misel, da lahko bralec pri razlaganju pesmi s pomočjo narativizacije ozavešča, na kakšnem (literarnem, kulturnem, zgodovinskem) ozadju poteka njegova interpretacija; slaba lastnost narativizacije je pa to, da ta zgleda vsa težka mesta, zato bi jo bilo treba kombinirati z analizo različnih pesniških postopkov, ne samo pripovedi kot univerzalne semiotične dejavnosti.

jaz ga opazujem«, Mozetič 2004: 7), v kateri se pes spopade s krsti, ki postanejo tudi podoba pesniškega ustvarjanja, živalska razigranost pa neidealizirano osvetli pasjo uničevalnost, simbol ne/namerne razdiralnosti v svetu. Tako kot se enostavna zgodba – pesmi se berejo kot pesmi v prozi ali lirizirane zgodbe – presenetljivo prevesi v podobo krtjega pesnika in krtje knjižnice, se tudi v ostalih pesmih običajno družijo z neobičajnim. **Zgoščenost pesemskega izraza** je tudi v tej zbirki, tako kot v *Nebo pod vodo*, inovativna, le da si iskrene pesemske podobe pridobijo kakovost na drugačen način: s pogledom od zunaj, humorjem in ironijo ter spojem realističnosti in fantastičnosti.

K inovativnosti kakovostnega pesemskega izraza pa nedvomno prispeva tudi posebna tematizacija telesa, ki je za razliko od prej obravnavane zbirke seksualizirano. Telo v svoji naturalističnosti ni boleče odprto zaradi pretočnosti, ampak zaradi nezadoščenosti ter obremenjenosti s spominom in drugačnostjo. Spolna drugačnost ni samo vir inovativnih pesemskih podob in subverzivnega jezika, temveč je tudi izvir bivanjske tesnobe, ki je zelo presunljivo izražena z nelagodjem, sramom in občutkom izločenosti (»Teško se je tega rešiti, zardevanja, drhtenja. / Zaprem knjigo in stopim na stranišče. [...] Kakšno težo so mi naprtili!«, Mozetič 2004: 97). Poezija *Banalij* z različnimi kritičnimi legami opozarja, da gejevska in transspolna pozicija v svetu heteronormativne matrice še vedno nista dobrodošli: ta kruta resnica spolnih manjšin se prepleta z demistifikacijo humanosti in smrti. Poleg že izpostavljenih vzporednosti sta si različni pesniški zbirki podobni tudi po inovativnosti slikanja smrti, ki s kakovostno predstavljenimi čustvi odpirata naše branje povsem novi empatiji tako, kot nakazujeta že oba naslova: nebo pod vodo skozi vodni filter odstira eksistenco v vsej svoji pretočnosti, banalije pa ironično sugerirajo, da je prav gola eksistenca, ki ji običajno prilepimo izraz banalnost, tista, ki lahko v nevzdržnih bivanjskih legah odrešuje.

Literatura

- ANDRIEU, Bernard, BOETSCH, Gilles (ur.), 2010: *Rečnik tela*. Beograd: Službeni glasnik.
- BAUMAN, Zygmunt, 2002: *Tekoča moderna*. Prevedel Borut Cajnko. Ljubljana: Založba /*cf.
- BUŽINJSKA, Ana, MARKOVSKI, Mihael Pavel [Burzyńska, Anna, Markowski, Michał Paweł], 2009: *Književne teorije XX. veka*. Beograd: Službeni glasnik.
- HERMAN, David, JAHN, Manfred, RYAN, Marie-Laure (ur.), 2008: *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. New York: Routledge.
- KEEN, Suzanne, 2007: *Empathy and the novel*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- KOZIN, Tina, 2020: *Nebo pod vodo*. Maribor: Litera.
- MOZETIČ, Brane, 2004: *Banalije*. Ljubljana: Škuc.
- NEWTON, Ken M., 1990: *Interpreting the text. A critical introduction to the theory and practise of literary interpretation*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- PAVLIČ, Darja, 2014: Lirika z vidika univerzalnosti pripovedi. *Primerjalna književnost* XXXVII/3. 227–238.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2008: Zadrge odpetih poezij (spremna beseda). Alojzija Zupan Sosič (ur.): *V tebi se razraščam. Antologija slovenske erotične poezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 135–180.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2018: Pripovedi spolnih manjšin po letu 2000. *Jezik in slovstvo* LXIII/4. 101–113.